

## Comparatio vitarum

### ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΒΙΩΝ

{[Βίοι.]} Κρίναις ἄν ἡμῖν, ὦ ξένε. {[Κριτής.]} κρίσις δὲ τίς; {[Β.]} βίοι μάχονται. {[Κρ.]} καὶ τίνες, τίς δ' ἡ κρίσις; {[Β.]} ὁ κοσμικός τε καὶ ὅσος τοῦ πνεύματος, πότερός τ' ἀμείνων καὶ σοφοῖς βιώσιμος. {[Κρ.]} ὁ δύσκριτον μὲν, ἀλλ' ὅμως ἀκουστέον. {[Κόσμος.]} Κόσμου πεφυκῶς οἶδα καὶ στέργω τάδε· τόδ' εὐσεβές· πατρῶων αἰδεῖσθαι νόμον. {[Πνεῦμα.]} θεοῦ πεφυκῶς οἶδα καὶ σέβω θεόν· τόδ' εὐσεβές· τέλειον εἰδέναι σέβας. εἰ σοὶ τὸ χειρόν ἐστι τιμιώτατον, πῶς οὐκ ἔμοι τὸ κρεῖττον ἐνδικώτερον; {[Κ.]} Μήτηρ ἔμοι σὰρξ καὶ συνεκράθην χοῖ, σαρκὸς ποθῶ πλήρωμα τῆς ἐρρηγμένης. {[Π.]} θεὸς πατήρ μοι καὶ θεῶ συνεζύγην, μορφῆς ποθῶ μίμησιν, ἧς ἀπερρύην. {[Κ.]} πῶς δ' ἄν συνέστη, φράζε, τὸ βροτῶν γένος, εἰ μὴ τὸ σαρκῶν συζυγές συνέδραμεν, νόμῳ τε θείῳ καὶ φύσει κρατούμενον; {[Π.]} νόμος μὲν οὗτος, νῦν δὲ λυθῆναι με δεῖ βίον πρὸς ἄλλον τοῦ παρόντος κρεῖττονα σπεύδοντα, δεσμῶν καὶ φθορᾶς ἐλεύθερον. {[Κ.]} πῶς οὖν νέηλυς ἦλθε παρθένος βίος; {[Π.]} ἦν μὲν σκιώδης καὶ πάλαι· λάμπει δὲ νῦν, ἐξ οὗ θεοῦ πέφηνε μήτηρ παρθένος. καὶ γὰρ νόμος παλαιὸς εἶξε τῷ νέῳ. τὸ γράμμ' ἀπήλθε, τὸ κράτος δὲ πνεύματος. {[Κ.]} ἄζυξ δ' ἄν ἦν τις συζύγου βίου δίχα ἢ τις δίκαιος; {[Π.]} ὡς λίαν κομψός τις εἶ πείθων τὸ σάρκα συνδραμεῖν καλῶν χάριν. καλοὺς μὲν ἐξέθρεψεν ἢ κακοὺς χρόνος, ὕβριν δὲ σαρκὸς ὁ σπορευς ἐπέβλυσεν, οὐκ ἄλλο. τὸ φρονεῖν δὲ τῷ πάθει γέλως ὡς συγκάμνοντα τῷ θεοῦ θελήματι. {[Κ.]} Τί οὖν βίῳ δέδωκας; {[Π.]} ἐζήτεῖς δὲ τί; κλάδους; ἵνα ψυγῶσιν ἢ λαῖλαψ λάβῃ; {[Κ.]} δὸς τὴν ἐμὴν σὺ ρίζαν· εἶτ' ἔχε κλάδους. {[Π.]} ἀρκεῖ γενέσθαι. τῇ φθορᾷ δ' ἄλλος κάμοι τρέφων, διδάσκων, εἶτα πενθῶν ἀθρόως τὸν οὐκέτ' ὄντα, γραπτὸν ἐν τοίχοις βλέπων ἄπνουν τὸ κάλλος, υἷδον οὐ κινούμενον. {[Κ.]} Εὐπατρίδης ἐγώ τις. {[Π.]} ἐκ ποίου γένους; ποῖος δ' ὁ πλάστης; τὸν δὲ πηλὸν ἀγνοεῖς ὡς εἷς; μί' εὐγένεια, μίμησις θεοῦ. τάφοις κρατεῖς σὺ καὶ νέοις προστάγμασιν, ἐκεῖθεν ἐγράφης εὐγενῆς, οὐκ ἐτράφης. {[Κ.]} Ἐμοὶ τὸ πλουτεῖν δυσμενεῖς βάλλει κάτω, φθόνῳ δὲ τήκει τοὺς κακοὺς, ποιεῖ φίλους, θρόνους δίδωσιν, ἐν πόλει φυσαῖν μέγα. {[Π.]} ἔμοι δὲ πενία μηδὲ δυσμενεῖς ἔχειν χαρίζετ', οἶκτος δ' ἀσφαλέστερος φθόνου. θρόνοι δὲ λυτοὶ καὶ φίλοι καιροῦ πλέον. ἄν οὖν μένωσι, κρεῖττον ἠττᾶσθαι θεοῦ ἢ πρῶτα πάντων τῶν ὀρωμένων ἔχειν, [ἢ πάντων εἶναι τῶν ὀρωμένων ἄνω·] πόλις δ' ἔχοι με λαμπρὸν ἢ νοουμένην. {[Κ.]} Τίς δ' ἀσφάλεια τῷ πένητι τοῦ βίου, τείχη, πυλῶνες, μηχαναί, ξιφηφόροι; {[Π.]} κάμνοντες, ὡς τί μὴ τὸ σῶμ' ὑπερ κλαπῆ; μόνον πέπασται τοῦτο καὶ μικρὸν ῥάκος. ἄλλων ὁ ληστής, ἢ τυραννὶς ἐρρέτω, ὁ φῶρ ἐχόντων· εἷς ἔμοι πλοῦτος, θεός, ὃν οὐποτ' οὐδεὶς ἀρπάσει κεκτημένῳ. τὰ δ' ἄλλ' ἐχόντων οἷς φίλον, τὴν οὐσίαν ἀρπαζέτωσαν τὴν ἐμὴν πᾶσαι χεῖρες· πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν ἀσφαλέστερον. θύει σαγήνη πλούσιος, τὴν δεξιάν τὴν αὐτὸς αὐτοῦ ὡς φίλην ἀσπάζεται καὶ τῶν καλῶν δοτῆρα οὐχ ὕμνεῖ θεόν, ἕως ἃ κέκτητ' εἰς ξένου πέση χεῖρας, οὗ μὴ θέλη, τί φημι; δυσμενοῦς ἴσως κάκειθεν ἄλλου· τὰ τροχῶν κυλίσματα. ἔμοι δ' ἅπας συνέρχετ', ἦν θάνω, βίος, οὐδὲν φθόνῳ τε καὶ στροφαῖς λελείψεται. {[Κ.]} Πόσον τὸ χειρας μὴ βλέπειν εἰς γειτόνων, ἄλλους δ' ἐς ἡμῶν, εὐσεβεστέρους ἴσως.

{[Π.]} πόσον τὸ χειρας εἰς θεοῦ μόνον βλέπειν τοῦ καὶ διδόντος [καὶ] πατρικῶς αἰτουμένου, αἰσχροὺς δὲ μηδὲν τοῦ λαβεῖν δρᾶσαι χάριν, τὴν αἰμολάπτειν βδέλλαν ἐκμιμούμενον, τὰ μὲν κρατοῦντα, τοῖς δ' ἐρείδοντα φρένα, τὰ δὲ βλέποντα οὐ καλοῖς ἐν ὄμμασιν, τὰ δ' ἐκτυποῦντα ταῖς ὀνειρώων ἐλπίσιν, ἀεὶ πλέον πένητα τῷ

ποθουμένω. {[K.]} Οἷσει δὲ πῶς τις δυσκόλου καιροῦ φορὰν μηδὲν φέρων ἔρεισμα τῆς ἀηδίας; {[Π.]} ἤρου με, πῶς τις φεύζετ' εὖστοχον βέλος; θριξὶ οὐ διαιρεῖτ' εὐπετώσ, οὐδ' ἐγγύθεν. γενοῦ στενός μοι, καὶ κακῶν φεύξη φορὰν. δόναξ φέρει τὰ πνεύματ', ἀλλ' οὐχὶ δρῦες. ὁ μὲν γὰρ εἴκει, τὰς δ' ἀνατρέπει βάρος. {[K.]} Ἐμοὶ τρυφᾶν ἕξεστιν. {[Π.]} ἀλλ' ἔμοι τρυφή τὸ μὴ τρυφᾶν κόρῳ τε καὶ τοῖς ἐντέροις οἰδοῦντα καὶ νοσοῦντα πλουσία νόσω, ὄζοντα τερπνῶ βορβόρῳ λαιμοῦ πέρα, τὸν νοῦν στενοῦντα τῷ πάχει τῆς ἰλύος. {[K.]} Ἐμοῦ τὰ πέμματ'. {[Π.]} ἄρτος ἢ καρυκία ἔμοι τὸ πέμμα τ' ἐξ ἀλῶν ἅπαν γλυκύ, οἷς τῶν τρυφώντων ἀλμυρὸν καταπτύω. {[K.]} Ὅσμη μύρων ἔμοιγε, τέρψις ἀσμάτων. χερῶν ποδῶν κροτήματ', εὐρυθμοὶ κλάσεις, ὁμοροθοῦντων ὀργάνων συμφωνία. {[Π.]} αἰνεῖς σὺ ταῦτα, ταῦτα δ' ἐστίν, οἷς κακὸς ἔμοιγε πλοῦτος ὡς κακῶν διδάσκαλος. κρείττων μὲν ἡμῖν ὀργάνων ψαλμῳδία ψυχὴν συναρμόζουσα τοῖς νοουμένοις. μύρου δὲ παντὸς Χριστὸς εὐωδέστερος ἡμῖν κενωθείς, ὡς λύση δυσωδίας, ἧς νεκρότης μ' ἔπλησε τῆς ἀμαρτίας. κροτῶ δὲ χεῖρας, ἦν πέση φονεὺς ἐμὸς λόγον τιν' ἢ πρᾶξιν τιν' εἰσηγούμενος κακῆν. ποδῶν δ' ὄρχησις, ἔνθεος στροφή.

{[K.]} Τάχ' ἂν τόδ' εἴποις, ὡς πενία καὶ ταῖς νόσοις ἀρκεῖ πλέον φέρουσα σωμάτων ἄκη. {[Π.]} τόδ' οὐκ ἂν εἴποιμ'. οὐκ ἀληθὴς γὰρ [ὁ] λόγος· ὁ δ' ἔστ' ἀληθές, τοῦτο καὶ λελέξεται· πένης ἐχόντων εὐσθενέστερος πολὺ. θεὸς δ' ἔδωκεν ἀντανιστῶν τὴν χάριν ἰσχὺν πένησιν, εὐπόροις δὲ φάρμακα· μοχθεῖ πένης, ἰδρῶσι τὰς ὕλας κενοῖ, πεινῆ, ρίγοι, συγκαίεθ' ἠλίω μέσῳ, ὀδοιπορεῖ, φορτίζεθ', ὕεται, στένει· καιροῦ τροφήν ἀπλήν τε καὶ ἀσύνθετον ἐδέξατ', οὐδὲν οἶδε μαγγανευμάτων, ὧν ὀψοποιοὶ καὶ τρυφῆς ὑπηρεταὶ γῆς καὶ θαλάττης ἐκπορίζουσιν μυχῶν θῆλυν τράπεζαν ἐκτιθέντες ἀνδράσιν. Φῦσαι, κατάρροι, σπληνες, ἐξαρθρήματα, βοαί, ῥοφήσεις, ὠχρότητες, ἐκλύσεις τῶν εὐπορούντων-τῶν κόρων οὗτοι τόκοι-, οἱ μὴτ' ἔχουσιν, ὧν ἔχουσιν, ἡδονὴν ζητοῦσι θ', οἷς λείψουσιν ὄγκον, πολλακίς ζηλοῦντες εὐεκτοῦντας ἀσθενεστέρους· πάντων ἔρημοι, δυστυχεῖς εὐδαίμονες. Χρυσός, λίθοι, ποικίλματ', ἐσθῆτος βαφαὶ ζωογράφου τε πορφύρας ἀντιχρόου τοίχων, ὀρόφων καὶ ψηφίδος ποδοτριβοῦς· ἄργυρος, ὁ μὲν τις κρυπτός ἐν κόλποις χθονὸς εἰρχθεῖς, ὅθεν προῆλθεν, ἄξιος τάφων, ὁ δ' ἐν προθήκη καὶ προαστράπτων πότοις· ἵπποι, τάπητες, ἄρμαθ', ἀρματηλάται, κύνες, κυνηγοὶ, θηρίων ἰχνεύμονες· καὶ ταῦτα δὴ τὰ τερπνὰ δεσποίνης κακῆς, γαστρός, πόρου τε πανδόχου, λαιμοῦ χάρις· στρῶται, θυρωροί, κλήτορες, κοιμήτορες, ἀνθηφόροι, ῥαντῆρες, ἐκμαγεῖς κύκλων, γεῦσται, σκιασταί· νευμάτων ἐπίσκοποι, λοῦσται, κερασταὶ δακτύλων ὑψώμασιν, κουρὰν γυναῖκες· ὀμμάτων ἡδύσματα· τύμβου τὰ πάντα πλουσίου, γραπτῆς χοός. Ὁ δ' ἐνδεὴς ἔστηκεν· ἂν δὲ καὶ πέση νόσω καμῶν μόγις ποτ' ἢ μακρῶ χρόνῳ, οὐδὲν παρέξει πρᾶγμα τοῖς αὐτοῦ φίλοις, τεθνήξεθ' ὡς λέων τις ἐν βρυχήμασιν, νεκρὸς ζαπλοῦτων πλεῖστον εὐάνθεστερος. Τί λοιπόν; ὕβρις, θυμός, ἔκστασις, θράσος, μέθη, γέλωτες ἀκρατεῖς, αἰσχροὶ λόγοι, θεοῦ περιφρόνησις, αἷματος, φίλων, ταῦτ' οὐ πενήτων μᾶλλον ἔστ' ἢ πλουσίων· πλοῦτος γὰρ ὕβριν, ἢ δ' ἀπώλειαν φέρει. ὁ δ' ἐκπιέζεθ' ὡς τὰ πόλλ', οὐδ' αἴρεται, θεοῦ μάλιστα· ἂν συνδραμῶν φόβος τύχη, καλῶν ἀπάντων παιδαγωγὸς εὐσθενής. Ἄθρει δ' ἕκαστον ἀνθ' ἑκάστου συντόμως ἀμφοῖν δίκαιος τοῖν βίοις μένων κριτής, εἰ μὴ φέρειν σοὶ καὶ τόδ' ὕβριν φαίνεται, ὥσπερ πενήτων ἐστάναι καὶ πλησίον ἢ πνεῖν τὸν αὐτὸν ἀέρ' ἢ κλῆσιν μίαν καλεῖσθ', ὁμόστεγός τε καὶ σύμπλους δοκεῖν. φθονεῖς ἀρίστοις καὶ κακοῖς, οἰκτίζομαι· κακῶν γὰρ οὐδὲν ἐστὶν ἀθλιώτερον, κἂν εὐδρομῶσιν εἰς ἐπισφαλές τέλος· διαπτύεις πένητας ὡς ἄλλου θεοῦ· ἐν οἶδα πλάσμα, πάντας εἰς μίαν κρίσιν ἤξοντας. ἄλλη δευτέρα πλάσις τρόπος. χρηστοῖς ἐπαίρη· σωφρονίζομαι φόβῳ. κάμπτη μογηροῖς· ἐλπίσιν κουφίζομαι· μένει γὰρ οὐδὲν, ἀλλὰ ρεῖ μακρῶ χρόνῳ. νῦξ ἡμέραν ἔπαυσε, νύκτα δ' ἡμέρα· χαρὰν δὲ λύπη

καὶ τὰ τερπνὰ συμφορὰν ἔστησεν· οὐκ οὖν ὡς παγίοις προσεκτέον. Σοὶ δεινὸν οὐδέν, οὐδὲ τῶν ἄγαν κακῶν· τῷ γὰρ φρονεῖν πως τὸ τρυφᾶν ἐνίσταται. ἐμοὶ δὲ πένθος καὶ τὰ μικρὰ φαίνεται· θεοῦ γὰρ ἀλλοτριώσις ἢ ἀμαρτία. πῶς δ' ἂν φέροιμι ζημιούμενος θεόν; σοὶ χρηστός ὕπνος καὶ δύο πλευρῶν δέσις, ἠδεῖς δ' ὄνειροι τῶν ἐν ἡμέρᾳ τύποι· πίνεις, κυβεύεις, λαμβάνεις, παίζεις, γελάς· ἐμοὶ δ' ἄϋπνον τοῦ βίου πλεῖστον μέρος· κεντοῦσι γὰρ με καὶ καθεύδονθ' οἱ πόνοι, ἂν δ' ἀρπάσω τι μικρὸν ὕπνου, δακρῦω· φοβεῖ με καὶ εἶδωλα νυκτὸς ἀγρίας, κρίσις, δικαστῆς ἄρροπος, ἔντρομος στάσις, πηγὴ παφλάζουσ' ἔνθεν ἀσβέστου πυρός, σκώληξ ἐκεῖθεν ἐσθίων ἀειδίως· μέσον συνειδός, ἄγραφος κατήγορος. Θεὸς θεός σοι, ἦν φέρῃ τὰ δεξιά· ἐμοὶ σεβαστός, κἂν φέρῃ τάναντία. τὸ γὰρ με κάμνειν φάρμακον σωτηρίας. ὅσον πιέζομ', ἔρχομαι τόσῳ πέλᾳς θεοῦ· τὸ γὰρ πάσχειν με συσφίγγει θεῷ.

καὶ γὰρ στρατοῦ διωγμὸς εἰς τεῖχη φέρει. Παῖδες, γυνὴ σοι καὶ φίλοι παρήγοροι, ἃ καὶ μεθίσταθ' ἢ μεγίστη συμφορὰ. ἐμοὶ δ' ἔρεισμα καὶ παραψυχὴ θεὸς πεινῶντι καὶ ῥιγοῦντι καὶ στενουμένῳ. ὕβριζε, παῖε, δυσγενῆ, πτωχὸν κάλει, πάτει, βιάζου· μικρὸν ὕβρισις χρόνον. θεῷ φέρω τὰ πάντα, πρὸς ὃν καὶ βλέπω. πέμπω λογισμὸν εἰς βίον τὸν ὕστερον· ἐκεῖ καθίσταμ'· οὐδὲν οἶδα τῶν κάτω. οὕτω τὸ λυποῦν ῥαδίως ἐκλύομαι. τί τᾶλλα; σήμερον δὲ σοὶ μὲν μὴ λαβεῖν τὴν ψῆφον οὐ φορητόν, ὡς γέ μοι δοκεῖ. οὐ γὰρ φέρει κρατούμενον τὸ κρατοῦν ἀεὶ. ἴσον δ' ἐμοὶ λαβεῖν τε καὶ τὸ μὴ λαβεῖν. ἀρκεῖ θεός μοι, κἂν τὰ πάντ' ἄλλος φέρῃ· τοῦτ' εὐκλεές μέγιστον εἰς νίκην ἐμοί. {[Κ.]} Τί οὖν ἐὰν πέσωσι τῶν ἄκρων τινές; {[Π.]} τί οὖν ἐὰν πέσωσι καὶ τῶν δευτέρων; καὶ γὰρ κατορθοῦν ἐστὶν ἀμφοῖν καὶ πεσεῖν. ἴσον πρὸς ἴσον, ἀλλ' ἐγὼ χεῖρους πολὺ τίθημι τοὺς πίπτοντας ἐν πρώτῳ βίῳ· τοσοῦτόν εἰμι τοῖς κακοῖς ἐναντίος. ὧν γὰρ κρατούντων τιμιώτερον κράτος, τούτων πεσόντων πτώσις ἀθλιωτέρα. ἐκεῖνο δ' αἰτῶ μὴ λογίζεσθαι βίῳ, εἴ τις κάκιστος, τῷ βίῳ γὰρ δυσμενής, σκοπεῖν δ' ἐφ' αὐτοῦ καὶ διακρίνειν τὸ πᾶν καλῶν θ' ὁμοίως καὶ κακῶν καταντίον καὶ μὴ τὸ μείον ἐν ζυγῷ καταρρέπειν, οὐ γὰρ δίκαιον, ἰσχύειν δὲ τὸ πλεόν. γνοίης δ' ἂν οὕτω τοῖν βίοις ὅσον μέσον. μὴ μοι τὸν ἄκρον τῶν ὄνων ἵππῳ κακῷ ἀντεξετάζειν, μηδὲ κοσμικοῦ βίου ἄριστον ἄνδρα τῷ κακίστῳ τῶν ἐμῶν. κρείττους γὰρ ἂν φανεῖεν, οὐκ ἀρνήσομαι. εἰ δ' ἄκρον ἄκρῳ καὶ κακὸν θεῖης κακῷ ἐναντίους, μάθοις ἂν, ὀππόσον κρατῶ. σκόπει κάκεῖνο· ἴσον ἐν παντὶ χρόνῳ τὸ πταῖσαν ὑμῖν καὶ παρ' ἡμῖν τὸ κρατοῦν. μίαν δὲ φασὶν οὐ φέρειν χελιδόνα ἕαρ τὸ τερπνόν, οὐδὲ γῆρας τὴν τρίχα. τί φῆς; δίδως τὴν ψῆφον; ἢ χαίρειν ἐῷ; {[Κρ.]} Δίδωμι· πῶς δ' οὐ; τηνικαῦτ' οἰήσομαι χρῆναι προτιμᾶν τὸν κάτω τοῦ σοῦ βίου, ὅταν θεῷ βροτῶν τιν' ἰσώσω μανείς· εἰ δ' οὐ μανήσομ', οὐδὲ τοῦτο πείσομαι. ἀλλ' ἄπιτε· λῶρον δ' ἦν ἔχητ' εἰρηνικῶς ἄμφω πρὸς ἀλλήλους τε καὶ θεὸν μέγαν, σὺ μὲν νέμων τὰ πρῶτα τῷ πρώτῳ βίῳ, σὺ δ' ὡς ἀδελφὸν δευτέρον προσλαμβάνων. εἴ τοι τὸ πρῶτον οὐκ ἔχει, τί κωλύει ἔχειν τὰ δεύτερ'; οὐδὲ τοῦτ' ἀτιμία. οὕτως ἂν ἡμῖν ἀσφαλῆς εἴη βίος.